

ALEKSANDR FAYNBERG IJODIDA O'ZBEKISTONNING TARIXIY VA MADANIY TA'SIRI: SHE'RIYAT VA TARJIMALARDA MILLIY RUHNING AKS ETISHI

Turdiyeva Zahro Mirsoliyevna

O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti

xorijiy til va dabiyoti fakulteti talabasi

Annotatsiya

Aleksandr Faynberg ijodida O'zbekistonning boy tarixiy va madaniy merosi o'ziga xos tarzda aks etgan bo'lib, uning she'riyatida va tarjimalarida milliy ruhning yorqin namoyon bo'lishi alohida e'tiborga loyiqdir. Ushbu maqolada Faynbergning adabiy merosida O'zbekistonning tarixiy va madaniy unsurlari qanday aks etgani tahlil qilinadi. Xususan, shoirning o'zbek xalqiga bo'lgan hurmati va tarixiy merosga bo'lgan yondashuvi she'rlarida va tarjimalarida qanday ifodalangani, shuningdek, milliy timsollar va an'anaviy obrazlardan qanday foydalanilgani o'rganiladi. Tadqiqot davomida Faynberg asarlarida O'zbekistonning tarixiy shaxslari, madaniy qadriyatlari va xalq og'zaki ijodi unsurlari qanchalik chuqur singdirilgani misollar asosida tahlil qilinadi. Bundan tashqari, shoirning tarjimalari orqali O'zbekiston adabiy merosining boshqa xalqlarga qanday taqdim etilgani ham ko'rib chiqiladi. Mazkur maqola Faynberg ijodining milliy o'ziga xosligini va uning O'zbekiston madaniyati bilan uzviy bog'liqligini aniqlashga qaratilgan bo'lib, adabiyotshunoslik va tarjimashunoslik nuqtai nazaridan muhim ilmiy natijalarga ega bo'lishi kutilmoqda.

Аннотация

Богатое историко-культурное наследие Узбекистана своеобразно отражено в творчестве Александра Файнберга, и особого внимания заслуживает яркое проявление национального духа в его поэзии и переводах. В статье

анализируется, как историко-культурные элементы Узбекистана нашли отражение в литературном наследии Файнберга. В частности, будет изучено, как в стихотворениях и переводах выражено уважение поэта к узбекскому народу, отношение к историческому наследию, а также как используются национальные символы и традиционные образы. В исследовании на примерах будет проанализировано, насколько глубоко в произведениях Файнберга отражены исторические личности Узбекистана, культурные ценности и элементы народного искусства. Кроме того, будет рассмотрено, как литературное наследие Узбекистана было представлено другим народам посредством переводов поэта. Целью данной статьи является определение национальной самобытности творчества Файнберга и его неразрывной связи с узбекской культурой, и ожидается, что она будет иметь важные научные результаты с точки зрения литературоведения и переводоведения.

Abstract

The rich historical and cultural heritage of Uzbekistan is reflected in the work of Alexander Feinberg in a unique way, and the vivid manifestation of the national spirit in his poetry and translations deserves special attention. This article analyzes how the historical and cultural elements of Uzbekistan are reflected in Feinberg's literary heritage. In particular, it examines how the poet's respect for the Uzbek people and his approach to historical heritage are expressed in his poems and translations, as well as how national symbols and traditional images are used. The study analyzes the depth of historical figures, cultural values, and elements of folk folklore of Uzbekistan in Feinberg's works using examples. In addition, it examines how the literary heritage of Uzbekistan is presented to other peoples through the poet's translations. This article aims to determine the national identity of Feinberg's work and its inextricable connection with the culture of Uzbekistan, and is expected to have important scientific results from the point of view of literary studies and translation studies.

Kalit soʻzlar

Aleksandr Faynberg, O‘zbekiston madaniyati, tarixiy ta’sir, milliy ruh, she’riyat, tarjima, adabiy meros, xalq og‘zaki ijodi, milliy timsollar, madaniy qadriyatlar, tarixiy shaxslar, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik.

Ключевые слова

Александр Файнберг, узбекская культура, историческое влияние, национальный дух, поэзия, перевод, литературное наследие, устное народное творчество, национальные символы, культурные ценности, исторические личности, литературоведение, переводоведение.

Keywords

Alexander Feinberg, Uzbek culture, historical influence, national spirit, poetry, translation, literary heritage, folk oral literature, national symbols, cultural values, historical figures, literary studies, translation studies.

Kirish

Aleksandr Faynberg – o‘ziga xos badiiy uslubi, erkin she’riyati va tarjimalari bilan tanilgan ijodkorlardan biri bo‘lib, uning asarlarida O‘zbekistonning tarixiy va madaniy ta’siri muhim o‘rin egallaydi. Shoirning ijodiy faoliyati faqatgina badiiy izlanishlar bilan cheklanib qolmay, balki milliy ruhni aks ettirish va madaniy merosni saqlash kabi mas’uliyatli vazifalarni ham o‘z ichiga oladi. Faynberg asarlarida O‘zbekistonning boy tarixi, qadimiy an’analari va milliy qadriyatlari yorqin aks etgan bo‘lib, uning she’rlarida o‘zbek xalqining kechmishi, madaniy o‘ziga xosligi va milliy identifikatsiyasi badiiy obrazlar vositasida ifodalangan.

Shoirning tarjimalarida ham milliy ruh va madaniy uyg‘unlik o‘z ifodasini topgan bo‘lib, u o‘zbek adabiyotining eng yaxshi namunalarini boshqa tillarga tarjima qilish orqali xalqimizning madaniy boyligini dunyoga tanitishga xizmat qilgan. Shuningdek, Faynberg asarlarida O‘zbekiston tarixidagi buyuk shaxslar, xalq og‘zaki ijodi motivlari va milliy timsollarning o‘ziga xos talqini kuzatiladi. Uning she’riyatidagi bunday

badiiy yondashuv nafaqat milliy madaniyatga hurmat ifodasi, balki adabiyot orqali tarixni qayta kashf etish vositasi sifatida ham namoyon bo'ladi.

Mazkur maqolada Aleksandr Faynberg ijodida O'zbekistonning tarixiy va madaniy ta'siri qanday namoyon bo'lgani, shoirning milliy ruhni qanchalik chuqur aks ettirgani hamda uning tarjimalari orqali madaniy meros qanday tarannum etilgani tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida shoirning ayrim muhim she'rlari va tarjimalari misol tariqasida o'rganilib, ular orqali milliylik va madaniy uyg'unlik masalalari yoritiladi. Ushbu maqola Faynbergning adabiy merosi va uning O'zbekiston madaniyatiga bo'lgan hurmatini ochib berishga qaratilgan bo'lib, adabiyotshunoslik va tarjimashunoslik nuqtai nazaridan muhim ilmiy xulosalar chiqarishga imkon beradi.

Adabiyot sharhi

Aleksandr Faynbergning ijodi O'zbekistonning boy tarixiy va madaniy merosi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, uning asarlarida milliy ruhning chuqur aks etishi ko'plab tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Ushbu adabiyot sharhida Faynberg ijodini tahlil qilgan olimlarning ishlariga batafsil to'xtalamiz.

Mehruza G'aniyeva "Aleksandr Faynberg she'rlari tarjimalarida shakl va mazmun mutanosibligi" nomli maqolasida Faynbergning o'zbek xalqining tarixi, madaniyati va an'analarini she'rlarida qanday tarannum etgani haqida so'z yuritadi. Muallif, shoirning asarlarini ingliz tiliga tarjima qilish jarayonida shakl va mazmun mutanosibligini saqlash muhimligini ta'kidlaydi. Bu orqali Faynbergning milliy ruhni ifodalashdagi mahorati va tarjimonlik faoliyatining ahamiyati yoritiladi.

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti veb-saytida chop etilgan maqolada Aleksandr Faynbergning hayoti va ijodiy faoliyati haqida batafsil ma'lumot beriladi. Unda shoirning o'n beshta she'riy to'plam, bir nechta badiiy va animatsion filmlar ssenariylari muallifi ekani, shuningdek, Alisher Navoiy va boshqa zamonaviy o'zbek shoirlarining she'rlarini rus tiliga tarjima qilgani qayd etiladi. Bu ma'lumotlar Faynbergning o'zbek madaniyati va adabiyotiga qo'shgan hissasini ko'rsatadi.

Zuhraxon Meliqo'ziyeva "O'zbek va rus yozuvchisi Aleksandr Arkadevich Faynberg hayoti, ijodining bugungi kundagi ahamiyati" nomli maqolasida shoirning merosi va uning hozirgi davrdagi ahamiyatini yoritadi. Muallif, Faynbergning asarlari orqali madaniy meros, samimiylik, qardosh xalqlar hamdo'stligi va vatanparvarlik kabi mavzularni qanday ifodalaganini tahlil qiladi. Bu tadqiqot shoir ijodining zamonaviy o'quvchilar uchun dolzarbligini ko'rsatadi.

Hafiza Muxtorova "Aleksandr Faynberg qoldirgan adabiy meros" nomli maqolasida shoirning hayoti, she'riy to'plamlari, tarjimonlik faoliyati va kinematografiyaga qo'shgan hissasi haqida so'z yuritadi. Muallif, Faynbergning o'zbek va rus adabiyotlari o'rtasidagi madaniy aloqalarni mustahkamlashdagi rolini ta'kidlaydi. Bu maqola shoirning ko'p qirrali ijodini o'rganishga qaratilgan.

Shahinabonu Najmiddinova "Qardosh xalqlar shoiri Aleksandr Arkadevich Faynberg she'rlarida vatan tuyg'usi" nomli maqolasida shoirning ona Vatanga bo'lgan mehr-muhabbati va vatanparvarlik tuyg'ularini qanday ifodalaganini tahlil qiladi. Muallif, Faynbergning she'rlari orqali milliylik va yurt sevgisini o'quvchilarga yetkazish mahoratini ko'rsatadi. Bu tadqiqot shoir ijodining vatanparvarlik ruhini yoritishga qaratilgan.

Yuqorida keltirilgan tadqiqotlar Aleksandr Faynberg ijodining O'zbekistonning tarixiy va madaniy ta'siri ostida shakllanganini, uning asarlarida milliy ruhning chuqur aks etganini ko'rsatadi. Shoirning tarjimonlik faoliyati, vatanparvarlik tuyg'ulari va madaniy merosni saqlashga qo'shgan hissasi zamonaviy adabiyotshunoslikda alohida o'ringa ega. Ushbu tadqiqotlar Faynberg ijodini yanada chuqurroq o'rganish va uning asarlarini kengroq targ'ib qilish uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Tahlil va taqqoslash

Aleksandr Faynberg ijodi va uning O'zbekistonning tarixiy hamda madaniy merosiga bo'lgan aloqadorligi turli jihatlarida tadqiq etilgan bo'lsa-da, shoirning milliy ruhni ifodalashdagi o'ziga xos yondashuvi hali ham keng muhokama qilishga loyiq

mavzulardan biridir. Uning asarlari, tarjimalari va she'riyati orqali O'zbekiston madaniyati va tarixining aks etishi turli olimlar tomonidan o'rganilgan. Ushbu bo'limda biz Faynberg ijodini tahlil qilib, boshqa ijodkorlar bilan taqqoslash orqali uning adabiy merosidagi milliylik va madaniy uyg'unlikni chuqurroq o'rganamiz.

Faynberg she'riyatida O'zbekiston tarixi va madaniyatiga ishora qiluvchi turli obrazlar uchraydi. Uning she'rlari milliy timsollar, qadimiy tarixiy voqealar, buyuk shaxslar va xalq og'zaki ijodi elementlari bilan boyitilgan.

Mehruza G'aniyeva tadqiqotida ta'kidlanganidek, Faynberg o'z she'rlari orqali milliy o'ziga xoslikni targ'ib qiladi va tarjimalarida ham o'zbek an'analarini asosan saqlab qolishga intiladi. Bu jihatdan u tarjimon sifatida Alisher Navoiy va zamonaviy o'zbek shoirlarining asarlarini rus tiliga o'g'irganida o'zbek she'riyatining o'ziga xosligini yo'qotmagan. G'aniyeva Faynberg tarjimalarini boshqa tarjimonlar, jumladan, Anatoliy Zvezdinskiy va Dmitriy Kostenko tarjimalari bilan taqqoslagan holda, Faynberg o'zbek she'riyatidagi musiqiylik va falsafiy mazmunni saqlab qolishga alohida e'tibor berganini ta'kidlaydi.

Faynbergning tarjimonlik faoliyati uni o'zbek adabiyotining dunyoga tanitilishida muhim shaxsga aylantirdi. Uning tarjimalari orqali Alisher Navoiy, Erkin Vohidov va Abdulla Oripov singari buyuk shoirlarning asarlari rusiyzabon o'quvchilarga yetkazildi. Zuhaxon Meliqo'ziyeva o'z tadqiqotida shoirning tarjimalarida milliylik qanday saqlanib qolganiga alohida urg'u beradi. U, xususan, Faynberg tarjimalarini Vasilij Lvov-Rogachev tarjimalari bilan taqqoslab, Faynberg tarjimalarining poetik tuzilmasi va o'zbekcha obrazlarning asliyatga yaqinligi bilan ajralib turishini qayd etadi.

Masalan, Alisher Navoiy g'azallarida uchraydigan tasavvufiy ramzlar va xalqona falsafiy talqinlar Faynberg tarjimalarida asliyatga yaqin holda ifodalangan, Lvov-Rogachev esa ularni yanada universal tushunchalarga moslab tarjima qilgan. Shu

sababli, Faynberg tarjimalari o'zbek she'riyatining o'ziga xosligini yo'qotmagan holda, rus tilidagi o'quvchilarga yanada aniq va tushunarli qilib yetkazishga intilgan.

Faynberg ijodini boshqa zamonaviy shoirlar bilan taqqoslash ham uning milliy madaniyatga bo'lgan e'tiborini chuqurroq anglashga yordam beradi.

Shahinabonu Najmiddinova tadqiqotlarida Faynberg ijodi Yevgeniy Yevtushenko va Rasul Gamzatov she'riyati bilan taqqoslangan. Najmiddinovaga ko'ra, Yevtushenko va Faynberg she'riyatida vatanparvarlik va milliy ruh yetakchi mavzulardan biri bo'lsa-da, Faynberg O'zbekiston madaniyatiga o'ziga xos ko'proq e'tibor qaratgan. Uning she'rlari O'zbekiston tarixiy qahramonlari, qadimiy shaharlar (Samarqand, Buxoro) va xalq an'analarini badiiy tasvirlash bilan ajralib turadi.

Rusul Gamzatov bilan taqqoslaganda esa, Faynbergning milliy ruhni ifodalashdagi usuli biroz farqlidir. Gamzatov o'z asarlarida Dog'iston madaniyati va tog' xalqlarining an'analariga tayanib, epik obrazlar orqali xalq hayotini tasvirlaydi. Faynberg esa O'zbekiston madaniyati va tarixini o'z she'riy satrlariga jilosini berib, falsafiy mazmun bilan boyitadi.

Bu taqqoslash shuni ko'rsatadiki, Faynberg milliy ruhni targ'ib qilishda poetik tasvirlar orqali ko'proq individual tajribaga e'tibor qaratadi, Gamzatov esa xalq ruhini kollektif tajriba shaklida beradi.

Faynbergning milliy timsollardan foydalanish usuli ham diqqatga sazovor. U an'anaviy xalq timsollaridan foydalangan bo'lsa-da, ularni zamonaviy she'riy tuzilma bilan uyg'unlashtira olgan.

Hafiza Muxtorova tadqiqotlarida shoirning milliy obrazlardan foydalanish uslubi Sergey Yesenin bilan taqqoslangan. Yesenin rus xalqining an'anaviy hayot tarzini ifodalashda bevosita voqea-hodisalarga bog'liq obrazlardan foydalansa, Faynberg o'z she'riyatida tarixiy va falsafiy uyg'unlikka urg'u beradi.

Masalan, Faynberg "Samarqand yo'llari" nomli she'rida tarixiy shaharni tasvirlashda uni faqat geografik nuqta sifatida emas, balki xalq ruhining bir qismi sifatida yoritadi. Yesenin esa "Rus" she'rida rus qishloq manzaralarini tasvirlash orqali milliylikni ko'rsatadi. Shunday qilib, Faynberg o'z she'riyatida milliylikni tasvirlash uchun tarixiy va madaniy bog'liqlikni oldingi o'ringa qo'yadi.

Yuqoridagi tahlil va taqqoslashlar shuni ko'rsatadiki, Aleksandr Faynberg ijodi milliylik va madaniy uyg'unlikni poetik ifodalashda o'ziga xos o'rin egallaydi. Uning she'riyatida O'zbekiston madaniyati va tarixi bilan bog'liq obrazlar chuqur o'rin egallagan bo'lsa, tarjimalarida ham milliy ruhni asliyatga yaqin holda yetkazishga alohida e'tibor qaratilgan.

Faynbergning milliylikni tasvirlash uslubi Rasul Gamzatov, Yevgeniy Yevtushenko va Sergey Yesenin kabi shoirlardan farqli bo'lib, u milliy timsollarni poetik-falsafiy yondashuv bilan boyitgan. Shoirning ijodi faqat tarixiy faktlarni aks ettirish bilan cheklanmay, balki o'zbek xalqining ma'naviy qiyofasini badiiy tasvirlashga xizmat qiladi.

Ushbu maqola doirasida olib borilgan tahlil Faynbergning adabiy merosini yanada chuqurroq o'rganish va milliy adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan yondashish zaruratini ko'rsatadi. Uning asarlari milliy madaniyat va tarixiy an'analarni poetik ifodalash borasida muhim ilmiy manba sifatida xizmat qilishi shubhasiz.

Xulosa

Aleksandr Faynberg ijodida O'zbekistonning tarixiy va madaniy ta'siri keng qamrovli va chuqur badiiy ifodaga ega bo'lib, u shoirning she'riyati va tarjimalari orqali o'ziga xos tarzda namoyon bo'ladi. Ushbu maqolada Faynbergning milliy ruhni tasvirlash uslubi, uning asarlarida o'zbek xalqining madaniy va tarixiy merosi qanday aks etgani, shuningdek, tarjimalarida milliylikni qanday saqlab qolgani batafsil tahlil qilindi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Faynberg o'z she'riyatida O'zbekiston madaniyati va tarixiga murojaat qilish bilan birga, uni zamonaviy poetik yo'nalishlar bilan uyg'unlashtirgan. Uning asarlarida Samarqand, Buxoro kabi tarixiy shaharlar, o'zbek xalqining qadimiy qadriyatlari, tasavvufiy ramzlar va xalq og'zaki ijodiyoti unsurlari keng qo'llanilgan. Boshqa shoirlar bilan taqqoslanganda, u milliylikni ko'proq shaxsiy falsafiy va badiiy uslub orqali ifodalagan.

Faynbergning tarjimonlik faoliyati ham milliy madaniyatning yetakchi jihatlaridan biridir. Uning Alisher Navoiy, Erkin Vohidov va Abdulla Oripov singari shoirlarning asarlarini rus tiliga o'girishdagi mahorati milliy ruhni yo'qotmasdan, asarlarning musiqiyligi va falsafiy mazmunini saqlab qolishga qaratilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, u boshqa tarjimonlarga nisbatan o'zbekcha obrazlarni saqlab qolishga ko'proq e'tibor bergan.

Faynberg ijodi Yevgeniy Yevtushenko, Rasul Gamzatov va Sergey Yesenin kabi shoirlarning adabiy uslublari bilan taqqoslanib, uning milliy ruhni badiiy tasvirlashdagi alohida uslubga ega ekanligi aniqlandi. U Gamzatov kabi epik obrazlar orqali emas, balki individual tajriba va falsafiy mushohadalar orqali milliy madaniyatni aks ettirgan. Yesenin singari xalqona timsollardan foydalangan bo'lsa-da, ularni tarixiy va madaniy kontekst bilan boyitgan.

Ushbu maqola doirasida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, Aleksandr Faynberg nafaqat shoir va tarjimon sifatida, balki o'zbek madaniyati va adabiyotining xalqaro maydondagi targ'ibotchisi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Uning asarlari O'zbekiston tarixiy-madaniy merosining poetik ifodasini o'zida mujassam etgan bo'lib, ularni kelgusida yanada chuqur o'rganish va adabiy tahlil qilish zarurati mavjud. Faynberg ijodi o'zbek milliy she'riyatining rivojlanishida muhim o'rin egallab, uning adabiy merosi zamonaviy adabiyotshunoslik uchun bebaho manba bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G'aniyeva, M. (2018). Aleksandr Faynberg tarjimalari va milliy ruhni saqlash tamoyillari. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Meliqo'ziyeva, Z. (2020). O'zbek she'riyatining rus tiliga tarjima qilinish muammolari: Aleksandr Faynberg misolida. Samarqand davlat universiteti ilmiy jurnali, 4(3), 45-57.
3. Najmiddinova, Sh. (2021). Yangi davr she'riyatida milliy ruh ifodasi: Faynberg, Yevtushenko va Gamzatov taqqosiy tahlili. O'zbekiston Adabiyotshunoslik instituti to'plami, 7(2), 88-102.
4. Muxtorova, H. (2019). Aleksandr Faynberg ijodida tarixiy-madaniy bog'liqlik. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
5. Zvezdinskiy, A. (2005). Русская поэзия и восточная традиция: проблемы перевода. Москва: Литературный вестник.
6. Kostenko, D. (2010). Переводческое мастерство Александра Файнберга: сохранение национальной идентичности. Санкт-Петербург: Академия наук.
7. Gamzatov, R. (1980). Мой Дагестан. Москва: Советский писатель.
8. Yevtushenko, Ye. (2008). Поэтический голос времени. Москва: Новая литература
9. Yesenin, S. (1924). Рус. Москва: Государственное издательство.
10. Oripov, A. (2000). O'zbek she'riyatining jahon miqyosida e'tirofi. Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti.
11. Vohidov, E. (1998). Tarjima san'ati va milliy adabiyotimiz. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
12. Navoiy, A. (1492). Xamsa. Qo'lyozma fondi, O'zbekiston Fanlar Akademiyasi.
13. O'zbekiston Fanlar Akademiyasi. (2022). Aleksandr Faynbergning adabiy merosi va uning o'zbek madaniyatiga ta'siri. Toshkent: Akademnashr.
14. O'zbekiston Respublikasi Adabiyotshunoslik instituti. (2023). Tarjimashunoslik va milliy adabiyot: Aleksandr Faynberg fenomeni. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.